

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Jan Poruba

Integrace imigrantů

ve Velké Británii a Francii

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. et Mgr. Agnieszka Kusz

Olomouc 2007

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury

V Olomouci dne 31. března

Úvod.....	4
1. Modely integračních politik.....	9
2. Velká Británie	13
2.1 Historické předpoklady.....	13
2.2 Léta 1945-1965.....	15
2.3 1965 až konec 70.let	17
2.4 Léta 80. a 90.	19
2.5 2001-2007.....	21
3 Francie.....	24
3.1 Historické předpoklady.....	24
3.2 1945- konec 70.let.....	26
3.3 Léta 80. a 90.....	27
3.4 2000 – 2007.....	30
4 Komparace.....	34
Závěr.....	40
Literatura.....	42
Přílohy.....	47
Abstrakt.....	49
Abstract.....	49

Úvod

Migrace je jevem, který neodmyslitelně patří k lidskému chování. Pokud byly podmínky politické či ekonomické pro člověka v původní zemi nevyhovující, a pokud měl možnost a vůli hledat své štěstí jinde, učinil tak. Stěhování národů v raném středověku či evropská kolonizace jiných kontinentů slouží jako důkaz tohoto fenoménu. Současná migrace do Evropy se však liší od migrace v minulosti v jednom zásadním bodu. Jestliže migrace v minulosti probíhala v době, kdy se státní útvary, tak je známe dnes, teprve vyvíjely, tak současná migrace do Evropy představuje přistěhovalce do stabilizovaných států, které mají svůj pevný právní rámec a obyvatelstvo je spjato s určitou kulturou a zvyky. Po přistěhovalci se žádá, aby tuto skutečnost dostatečně reflektoval a snažil se s novým prostředím sžít. Státy Evropy však logicky netvoří homogenní celek, a proto si každý stát nastavuje svá pravidla a kritéria, které by měl imigrant splnit.

V současnosti v zemích západní Evropy probíhá bouřlivá debata, jak k integraci přistěhovalců přistupovat. Tyto státy si především kladou otázku, do jaké míry si může imigrant ponechat svou původní identitu, aby zároveň neohrožoval společenskou soudržnost a bezpečnost. Tato diskuze je způsobena vzrůstajícími obavami západoevropské veřejnosti ze ztráty národní identity či strachem z teroristických útoků.

Cílem této práce je ukázat na příkladu dvou západoevropských států Velké Británie a Francie, jak původně velmi rozdílné přístupy k integraci imigrantů vykazují v posledních několika letech shodné rysy. Vysvětlím historické předpoklady, které formovaly základní rámec přístupu k imigrantům v obou zemích. Zároveň analyzuji, jak se tyto předpoklady konkrétně odrazily v integrační politice a budu sledovat jejich proměnu v čase. Oba přístupy následně porovnáám, kdy se pokusím zodpovědět, proč byly oba přístupy rozdílné a jaké faktory tuto skutečnost způsobovaly. Následně popíšu důvody, které vedly ke sblížení integračních přístupů obou států a charakterizuji jejich konkrétní projevy. Současně se také

budu vyhýbat obhajobě různých politických hledisek za účelem dodržení neutrality. Je také třeba odlišit imigrační a integrační politikou, kdy imigrační politika znamená kontrolu vstupu na území dané země, nikoli následný přístup státu k integraci přistěhovalce. Přestože se tato práce zabývá integrační politikou, uvádím v omezeném rozsahu i některé aspekty imigrační politiky, pokud měly přímou souvislost s integrací imigrantů. V práci zkoumám tuto hypotézu:

Francouzský asimilační integrační přístup stejně jako britský multikulturní nedokázaly adekvátně řešit integraci především neevropských imigrantů, a proto dochází od konce 90. let k vzájemnému sblížení obou zcela rozdílných přístupů.

Tato práce je časově vymezena od roku 1945 do roku 2007. Jedná se o období, kdy do Evropy začalo přicházet velké množství imigrantů a Velká Británie a Francie musely reagovat na zvyšující se počet především neevropských imigrantů zásadní revizí vztahu mezi státem a přistěhovalcem.

Problémem integrace imigrantů se v současné době zabývá mnoho organizací a autorů. Zvýšení zájmu o tuto oblast zkoumání můžeme zaznamenat od teroristických útoků na New York v roce 2001, kdy se staly integrační politiky jednotlivých států cílem bohaté diskuze v odborné i laické veřejnosti. Na fenomén integrace imigrantů tak narazíme v různých publikacích a časopisech, ale v široké míře také na různých serverech, jejichž kvalita je však mnohdy zpochybnitelná a často je živena populistickými a xenofóbními náladami ve společnosti. Proto bylo důležité, abych literaturu pro mou práci vybíral pečlivě a vyhnul se tak tendenční článkům.

K základním zdrojům mé práce patří publikace Pavla Barši *Politická teorie multikulturalismu a Přistěhovalectví a liberální stát*, jež napsal spolu s Andreou Baršovou. Pavel Barša je jeden z mála českých autorů, který se problému imigrace a integrace přistěhovalců systematicky věnuje, což se odráží v jeho hluboké znalosti této problematiky. Pavel Barša patří

k liberálním politologům, z čehož vyplývá i jeho postoj k této otázce, byť jsou jeho knihy psány v empiricko-analytickém duchu.

Dále jsem čerpal z práce *Multiculturalism and Immigration: A Comparison of the United States, Germany, and Great Britain* Christiana Joppkeho. Joppke kritizuje multikulturní přístup k integraci imigrantů, který je podle něj natolik benevolentní a ve své podstatě i desintegrační, že není vhodnou odpovědí na zvyšující se počet cizinců ve společnosti.

Informace o přístupu vzdělávacích institucí vůči imigrantům jsem získal z článku *From International Ideas to Domestic Policies: Educational Multiculturalism in England and France* Erika Bleicha, který analyzuje průnik multikulturních myšlenek do školství. Zamýšlí se také, jaké proměnné způsobily rozdílnou reakci Francie a Velké Británie na požadavky multikulturního vzdělávání imigrantů i starousedlíků.

Článek Henryho Millera *Race Relations and the Schools in Great Britain* analyzuje situaci a vztah imigrantů k majoritní společnosti od konce druhé světové války do poloviny 60. let nejen na školách, ale i v každodenním životě. V tomto období měli přistěhovalci de facto status nerovnoprávných občanů a jejich přítomnost na britských ostrovech se setkávala s nepochopením ze strany majoritní společnosti.

Historickým předpokladům, jejich konkrétnímu odrazu v praktické politice i následným debatám akademiků k přístupu integrace cizinců ve Francii se věnuje článek *Citizenship, Republicanism and Multiculturalism in Contemporary France* Jeremyho Jenningse.

Důležitým autorem pro mou práci byl i Gary Freeman, který v článku *Immigrant Labor and Working-Class Politics: The French and British Experience* analyzuje situaci v oblasti zaměstnanosti imigrantů v obou zemích i přístup průmyslových průmyslové lobby k imigraci. Tento text byl však napsán v roce 1978, a proto odráží situaci přistěhovalců jen do 70.let.

Dalším důležitým zdrojem byl server nevládní neziskové organizace Migration Policy Institute, která na svých stránkách zveřejňuje množství studií a analýz týkajících se nejen mého tématu, ale zabývá

se problematikou migrace a integrace po celém světě. Další zdroje jsou uvedeny v seznamu literatury.

V práci požívám metody synchronní i diachronní komparace. Tato kombinace mi umožňuje srovnávat mnou vybrané aspekty integrační politiky Velké Británie a Francie v historickém kontextu, což je důležité, protože přístup k imigrantům se v jednotlivých zemích v čase měnil. Zároveň ale můžu srovnávat oba přístupy ve stejných časových úsecích.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první, teoretické části popíšu tři základní modelové přístupy k integraci imigrantů, které se v minulosti v západní Evropě uplatňovaly, či v pozměněné podobě uplatňují. Ve druhé části se věnuji integrační politice Velké Británie. Rozeberu historické předpoklady přístupu k cizincům a dále budu sledovat jejich proměnu od roku 1945 do roku 2007. Tato část je pak rozdělena do několika podkapitol podle časového období, kde analyzuji změny v integrační politice, které se udály od předcházejícího období. Ve třetí části se věnuji integrační politice Francie, jejíž struktura je podobná Velké Británii s tím, že členění na podkapitoly je odlišné z důvodu rozdílných časových mezníků. Čtvrtá část práce je věnována samotné komparaci, kde porovnám rozdíly mezi oběma integračními přístupy jak z pohledu historických předpokladů, tak jejich pozdějších konkrétních výstupů. Vzhledem k rozsahu práce srovnávám jen nejdůležitější projevy integračních politik obou států. V této části také zkoumám hypotézu.

Hlavním problémem při psaní práce bylo shánění relevantní literatury. Jak už jsem psal, literatura je poměrně bohatá, ale tím, že se fenomén integrace přistěhovalců České republiky dotýká jen v omezené míře, tak není velký zájem institucí o zprostředkování cizojazyčných zdrojů. Světlou výjimku představuje Multikulturní centrum v Praze, které se snaží zájemcům nabídnout odbornou literaturu, byť v omezené míře. Aktivní je v tomto ohledu i konzervativní think tank Občanský institut, který vydává jen krátké brožury, jejichž tematika se však zaměřuje jen na kritiku integračních přístupů v západní Evropě a obecně samotné přítomnosti zejména neevropských přistěhovalců v Evropě.

Touto prací bych tak chtěl přispět k diskuzi o integraci cizinců v Evropě na české půdě. Česká republika se díky vstupu do Evropské unie, dobrým ekonomickým podmínkám a dalším faktorům stává atraktivnější pro přistěhovalce. Na zkušenosti západoevropských států se tak můžeme poučit z chyb a nedůsledností, které provázely integrační politiky Velké Británie a Francie.

1. Modely integračních politik

Fenomén imigrace postavil před mnoho evropských zemí otázku, se kterými neměly dřívější historické zkušenosti. Byla to právě Evropa, jejíž zástupci osidlovali jiné světadíly a stali se důležitými činiteli státotvorných procesů v osidlovaných oblastech. Jestliže ve státech jako USA, Kanada, Austrálie či Nový Zéland je imigrace pevně zakořeněna v jejich historii, tak pro Evropany byl masivní příliv přistěhovalců po druhé světové válce fenoménem zcela novým.

Léta 1945-1974 představovala období pracovní migrace, kdy státy potřebovaly levnou pracovní sílu, a zvaly tak imigranty na svá území, aby uspokojily poptávku na pracovním trhu. Zároveň však byla migrace považována za jev dočasný. Po ropné krizi v první polovině 70. let už nebyla potřeba nabírat imigranty na pracovní trh, přesto přistěhovalectví pokračovalo především ve formě sjednocování rodin, migrace se stala trvalou. Rostl také podíl žen a v hostitelských státech už začala vyrůstat druhá generace imigrantů. Od roku 1989 vzrostly žádosti o azyl a uprchlická migrace, nezanedbatelný byl i nárůst nelegálního přistěhovalectví. Zvětšoval se i počet imigrantů, kteří nepocházeli z bývalých kolonií. Od roku 1999 se ve státech Evropy rozbíhají nové programy pracovní migrace, tentokrát zaměřené spíše na kvalifikované pracovníky.¹

Státy Evropy si také kladly otázku, jak k integraci imigrantů přistupovat, z čehož vykrystalizovaly tři základní přístupy, které se v Evropě uplatňovaly či stále ještě uplatňují. Tyto modely vycházejí z historických tradic jednotlivých států, přesto se jednotlivé aspekty v průběhu času měnily také v závislosti na parlamentních většinách.

Prvním modelem je asimilační přístup vůči imigrantům, který předpokládá úplné začlenění přistěhovalců do majoritní společnosti, kdy se imigrant vzdává svých jazykových, sociálních a kulturních odlišností. Zbytky jejich skupinových zvláštností jsou postaveny mimo politický

---

¹ Baršová, and Barša 2005, 96-99.

relevanci a vytěsněny do soukromí. Integrace do společnosti je považována za osobní odpovědnost jednotlivce, kdy stát nepovažuje za nutné aktivně se podílet na tomto procesu v právní, vzdělávací, ani sociální sféře.² Obhajoba kulturní asimilace vychází ze tří předpokladů. 1. Jedná se hegelovskou-marxistickou tradici, kdy Hegel považoval národní stát jako vrchol historického vývoje. Marx považoval snahu etnických menšin o vznik nového státu za zpátečnický, jež brání sjednocování států, které následně vede ke sjednocení lidstva ve světové revoluci. 2. Liberálové ve Velké Británii se domnívali, že pro příslušníky méně vyspělých kultur je výhodné se asimilovat, protože se rozšíří jejich možnosti. 3. Kulturní asimilace je základní podmínkou fungování liberálně-demokratických institucí. Tento argument vychází z předpokladu, že pokud je společnost rozdělena etnickými, náboženskými a jazykovými hranicemi do té míry, že členství v těchto skupinách předurčuje politické preference, pak není splněna základní podmínka většinové vlády spočívající v tom, že současná menšina se příště může stát většinou.³

Důležitým nástrojem asimilace je škola, která ignoruje skupinové zvláštnosti jedinců a pomocí výuky jazyka, kultury a historie hostitelské země jsou jedinci inkorporováni do homogenní společnosti. Otázka občanství závisí na přijetí univerzalistických principů daného státu a vychází z principu *jus solis*. Tento model je spjat především s integrační politikou Francie.

Druhý model, pluralistický, toleruje veřejnou viditelnost partikulárních skupin a bere na ně politický ohled, přesto se očekává jisté osvojení domácí kultury.⁴ Společnost je chápána nejen jako skupina individualit, ale i etnických a regionálních skupin, které vstupují do veřejného prostoru se zvláštními požadavky. Práva jednotlivců jsou tak spjata s jejich příslušností k partikulární skupině. Tento přístup vychází z předpokladu, jak argumentuje Charles Taylor, že „uznání není pouze výrazem zdvořilosti, již jsme lidem povinováni, ale touha po uznání je

---

² Stojarová 2004.

³ Barša 1999, 210-211.

⁴ Barša 1999, 11.

spíše základní lidskou potřebou.“⁵ Přesto je hostitelská kultura stále považována za dominantní a hraje nejdůležitější úlohu ve veřejném životě.

Z tohoto modelu koncem 60.let 20. století vznikl multikulturalismus, který předpokládá inkorporaci jednotlivců bez ztráty původní identity. Je uznána legitimita a rovnost etnických skupin. Stát aktivně vstupuje do integračního procesu a jeho instituce jsou modifikovány takovým způsobem, aby reflektovaly odlišný kulturní a sociální původ všech jednotlivců.⁶ Imigranti by měli aktivně participovat ve veřejném životě, z toho důvodu jsou jim udělena práva ve všech společenských sférách. V oblasti vzdělávání je kladen důraz i na vzdělávání starousedlíků, kteří se seznamují s kulturními odlišnostmi svých nových sousedů, proces přizpůsobování je tak oboustranný. Takový multikulturalismus se nazývá aktivní, pasivní sice toleruje kulturní diversitu či jsou přistěhovalcům udělovány výjimky, avšak vliv na původní obyvatelstvo je limitovaný.⁷ Stejně jako asimilační model je tento pluralistický spjat s *jus solis*. Tento model se uplatňoval například ve Velké Británii, Nizozemí, Švédsku, z mimoevropských oblastí je multikulturalismus ukotven v Kanadě či Austrálii.

Třetím modelem je přechodná diferenciovaná inkorporace, která se snaží zamezit konfliktům mezi etnickými skupinami tím, že minimalizuje jejich styk.⁸ Tento přístup k integraci těsně souvisí s dočasnou pracovní migrací, a tak se nepředpokládá, že by se imigranti trvale usídlili v hostitelské zemi. Stát sice podporuje zachování kultury a odlišností imigrantů, ale účelem této aktivity je usnadnit návrat přistěhovalců do své mateřské země. Tento model tak není integrační, nýbrž segregační, protože umožňuje vstup většinou pouze na trh práce, zatímco participace na politickém životě či získání občanství je imigrantům téměř znemožněna. Získání občanství je podmíněno etnickou příslušností (*jus sanguinis*), imigranti se tak stávají v hostitelské zemi věčnými cizinci. Tito lidé jsou držiteli základních lidských a sociálních práv, nikoli však již politických. Tento model byl uplatňován v Německu, avšak bylo od něj

---

⁵ Taylor 2001, 42.

⁶ Stojarová 2004.

⁷ Bleich 1998, 83.

⁸ Stojarová 2004.

upuštěno, když se přistěhovalci nevraceli do zemí svého původu a zůstali natrvalo v hostitelské zemi.

2. Velká Británie

2.1 Historické předpoklady

Velká Británie se musela potýkat po druhé světové válce s řadou problémů. Již konec první světové války potvrdil dřívější trendy o konci Velké Británie jako světového hegemonu a tento stav byl po roce 1945 potvrzen a zesílen. Současně však zůstala Velké Británii četná zámořská území, kdy v tomto období patřila pod britské impérium téměř čtvrtina lidí na celé planetě⁹ a mnozí z nich chtěli najít nové útočiště a příležitosti přímo na britských ostrovech. Velká Británie, podobně jako jiné státy ze Západní Evropy, se proměnila ze státu, který vysílal lidi, aby kolonizovali jiná území, na přistěhovalecký stát. Trvalo dlouhou dobu, než si toho byla vědoma a tuto skutečnost reflektovala.

V britské společnosti se po druhé světové válce etablovala nová vlna nacionalismu, probíhala devoluce z velkého impéria na národní stát, a Británie se tak redefinovala z občanského národa na národ etnický, kdy je občanství definováno místem narození a původem. Současně bylo velmi snadné rozlišovat mezi starousedlíky a přistěhovalci, protože imigranti přicházeli z periferie do centra.¹⁰ P. Barša uvádí, že „multikulturní realitu ve Velké Británii lze považovat za důsledek geografického zmenšení kulturně pluralitních zámořských říší do kulturně pluralitních metropolí.“¹¹

Původ hierarchického kulturního pluralismu má kořeny v britské koloniální minulosti, kdy pod jednou střechou žili příslušníci mnoha etnických, kulturních a náboženských skupin, přičemž kultura anglická byla dominantní. Tento hierarchický kulturní pluralismus na jedné straně uznává kulturně-skupinové difference, na straně druhé předpokládá nerovnost jejich nositelů.¹² Tento poměrně liberální přístup vůči kolonizovaným etnickým a jiným skupinám vychází z poměrně

⁹ Joppke 1996, 477.

¹⁰ Joppke 1996, 477.

¹¹ Baršová, and Barša 2005, 170.

¹² Barša 1999, 220.

decentralizovaného způsobu kontroly nad zámořskými teritoriem, kdy byla místním úřadům ponechána jistá autonomie.

Britská vláda nežádala, aby se imigranti stali typickými Angličany, svou kulturu a zvyky si mohli pěstovat ve svém soukromí, nikoli však na veřejnosti a tím nemohli žádat o politické uznání svých diferencí a současně, aby uznávali dominantní britskou kulturu. Zlom nastal v 60. letech, kdy především emancipace Afroameričanů, ale i jiných etnických hnutí bortily představu o asimilacionismu. Hierarchický kulturní pluralismus se tak mohl proměnit v liberální rovnostářský pluralismus.¹³ Ch. Taylor tvrdí, že „zatímco politika univerzální důstojnosti bojovala za formy nediskriminace, které byly slepé k rozdílům mezi jednotlivými občany, politika difference často definuje nediskriminaci nově a požaduje, abychom základem diferencujícího jednání učinily právě rozdíly.“¹⁴ Kulturní, etnická či náboženská difference se stala věcí veřejnou a byla jim udělena politická relevance. Toto zohledňování skupin bylo odůvodňováno bojem proti různým formám diskriminace.

K integraci má pomáhat i koncept dvojího občanství, jehož původ sahá do druhé poloviny 19. století. Hlavním důvodem tolerance vůči nositelům dvojího občanství je, že tito lidé nepřinášejí Spojené království žádné zásadní problémy.¹⁵ Velkou roli také hraje koloniální sentiment, kdy nositelé dvojího občanství šířili britské hodnoty a kulturu. V současnosti je koncept dvojího občanství vnímám pozitivně i v oblasti integrace. Oficiální postoj vlády je následující: „Jestliže udržení si původního občanství pomůže imigrantům k usazení se v této zemi, vláda nevidí žádný důvod, proč by se jej měl přistěhovalec vzdát.“¹⁶

Velká Británie byla vždy multinacionální stát se smyslem pro dvojí identitu. Na britských ostrovech žijí tradičně různé národy, Skotové, Irové a Velšané. Smysl dvojí identity spočívá v tom, že např. myšlenka skotsví se vztahuje ke kultuře, kterou není nutné asimilovat, naopak britství je

¹³ Barša 1999, 221.

¹⁴ Taylor 2001, 56.

¹⁵ Baršová, and Barša 2005, 120.

¹⁶ If the retention of that citizenship on becoming a British citizen will assist them in the process setting down in this country the Government would see this as a good reason for our not requiring them to renounce it. Hansen, and Weil 2002, 186.

chápano jako věrnost zákonům, parlamentní vládě a demokratickým institucím.¹⁷ Proto Velká Británie nezavrhovala jiné kulturní zvyky a tradice, když být Indem a zároveň Břitem není v rozporu s britským chápaním identity.

Sameena Ahmed rozeznává tři hlavní důvody, proč lidé přicházejí do Velké Británie: „Za prvé kvůli historickým souvislostem, které během dějin existovaly mezi Británií a zemí původu, za druhé kvůli skutečnosti, že angličtina je druhým jazykem v jejich zemi původu a za třetí, že existuje velká etnická komunita, která už je v Británii usazená.“¹⁸

2.2 Léta 1945-1965

První poválečnou legislativní úpravou v otázkách imigrace byl zákon o občanství z roku 1948, který zaručil asi 600 milionům Indů rovná práva a možnosti usídlit se na britských ostrovech, zároveň se však britská vláda snažila masivnímu přistěhovalectví zabránit.¹⁹ Jedním ze základních rysů britské politiky vůči imigrantům v tomto období je nepřítomnost dlouhodobého plánu, který by usměrňoval imigraci ku prospěchu celé společnosti.

Souvislost mezi imigračními kontrolami a integrační politikou začala v 60. letech, kdy Labouristická vláda hledala rovnováhu mezi restriktivní imigrační politikou s progresivní integrační politikou, která byla zesílena během 60. let.²⁰ Vláda zastávala postoj, že „dobré mezietnické vztahy jsou závislé na přísné imigrační kontrole.“²¹ Britská politická reprezentace se obávala především přílivu „barevných“ imigrantů a jejich obavy vyvrcholily po nepokojích v Notting Hillu v roce 1958, které vedly v roce 1962 k Imigračnímu zákonu, jež rozlišoval mezi právy občanů a držitelů pasů Velké Británie a těch, kteří měli občanství nebo pas v dřívějších britských koloniích. Lidé z Indie, Pákistánu a Karibiku se stali cílem imigračních kontrol a museli prokázat zvláštní schopnosti a dovednosti, aby se mohli

---

¹⁷ Crick 2003, 10.

¹⁸ Ahmed 2003, 79.

¹⁹ Baršová, and Barša 2005, 110.

²⁰ Hampshire, and Saggar, 2006.

²¹ Joppke 1996, 479.

do Velké Británie přistěhovat. V důsledku to znamenalo, že Velká Británie preferovala imigranty bílé barvy kůže.²² Tento zákon kritizoval například Trade Union Congress, když se snažil prosadit politiku volného pohybu. Podobně vnímal i Imigrační zákon z roku 1971, který považoval za rasistický.²³

Přes snahu vlád Velké Británie o minimální příliv imigrantů tmavší pleti se na britských ostrovech usadilo mnoho lidí z mimoevropských oblastí. Mezi lety 1955-1965 na území Velké Británie přišel asi jeden milion imigrantů jiné barvy pleti než bílé. Přicházeli především z oblastí Indie, Pákistánu, Západní Afriky, Jamajky, Barbadosu a dalších zemí.²⁴ P. Barša uvádí, že „Británie přijala proměnu Spojeného království do multikulturní společnosti jako cenu, kterou je třeba zaplatit za udržení vazeb mezi Británií a starými dominiemi.“²⁵ Příliv imigrantů měl podporu především u skupin, které imigraci vydělávaly. Byli to především zástupci z průmyslových odvětví, kteří byli závislí na levné a nekvalifikované pracovní síle a dále obchod, který má zájem na co největším populačním růstu.²⁶

Přístup k integraci do poloviny 60.let se dá charakterizovat snahou o začlenění imigrantů do národní kultury, kdy ještě v roce 1965 bylo běžné tvrzení, že jen imigranti, kteří se asimilují, mohou ve Velké Británii zůstat. Tuto úlohu měl plnit především vzdělávací systém, jehož role spočívala v kulturní asimilaci dětí imigrantů do britského života.²⁷ Asimilace se neměla týkat jen kultury, ale i v otázkách náboženství Velká Británie vycházela z křesťanských pozic. Například sylabus na škole v Birminghamu z roku 1962 vysvětloval, že vzdělání v oblasti náboženství znamená křesťanské vzdělání.²⁸ Ostatně to odpovídá poměru mezi církví a

---

²² Podobný způsob preferování určitých imigrantů můžeme najít už v Aliens Act z roku 1905. Za zákazem vstupu žebráků, psychicky nemocných, tuláků a prostitutek na území Velké Británie se skrývala snaha o eliminaci imigrace Židů. Sriskandarajah, and Road 2005.

²³Freeman 1978, 30.

²⁴ Miller 1966, 247.

²⁵ Baršová, and Barša 2005, 111.

²⁶ Freeman 1995, 885.

²⁷ Bleich 1998, 84.

²⁸ Bleich 1998, 84.

státem ve Velké Británii, když tyto sféry nebyly nikdy formálně odděleny a Anglikánská církev si stále udržovala jistý vliv v oblasti vzdělání.

Zavedení rasových opatření však bylo nemyslitelné, stále ještě byla žhavá vzpomínka na nacistické Německo a britští politikové se rozhodně nechtěli vydat podobným směrem, i když prvky rasismu se objevily i ve volebních kampaních.²⁹ Přesto znamenala 60.léta odklon od rasismu, kdy především ve Spojených státech amerických docházelo k emancipaci Afroameričanů, kterým se dostalo plných práv, což vedlo k redefinici mezietnického soužití i ve Velké Británii. Ministerstvo pro vzdělání a vědu vydalo v červnu 1965 nařízení, které řešilo poměr imigrantů a původních obyvatel na školách. Velká Británie se nechtěla vydat cestou segregace, tak jako tomu bylo ve Spojených státech a určila, že na školách může být maximálně třetina dětí přistěhovalců.³⁰ Zároveň už můžeme najít zárodky multikulturní politiky, která brala ohled na skupinovou identitu imigrantů, když ministerstvo školství doporučovalo učitelům mít znalosti o etnické různosti ve svých třídách: „Úspěšná asimilace dětí imigrantů na nižších stupních závisí na množství znalostí učitelů a jejich porozumění kulturnímu dědictví náboženským, sociálním a kulturním zvykům a tradicím, které ovlivnily jejich výchovu.“³¹

2.3 1965 až konec 70.let

Od poloviny 60. let můžeme hovořit o postupném posunu od asimilacionismu k multikulturalismu, což bylo dáno mimo jiné tím, že Velká Británie se multikulturním společenstvím již de facto stala. Prvním základním momentem posunu britské integrační politiky směrem k multikulturalismu byl *Race Relation Act* z roku 1965, který zakazoval rasovou diskriminaci na veřejných místech jako jsou obchody, restaurace atd., byť byla jeho funkčnost v praxi limitována. Ačkoli nemá tento zákon přímou souvislost s integrační politikou, můžeme jej považovat za průlom,

²⁹ V říjnu roku 1964 bylo poražen ve volbách labourista Patrick Gordon ve volebním obvodu Smethwicu, který v otázkách imigrace zastával progresivní názory. Proti němu byly použity slogany jako: „if you want a nigger neighbor, vote Labour“ Miller 1966, 249.

³⁰ Miller 1966, 254.

³¹ Miller 1996, 259-260.

protože poprvé poukázal na rasovou diskriminaci lidí tmavé barvy pleti a na potřebu revidovat mezietnické soužití. Už od tohoto roku jsou na britských školách akceptována i jiná náboženství a v roce 1971 ministerstvo školství vydalo nařízení, které zakazovalo upřednostňování jednoho náboženství před druhým. Zároveň neměla být vykládána dogmaticky³².

V roce 1966 pak přišel skutečný průlom, když labouristický ministr vnitra Roy Jenkins poprvé prohlásil, že se imigranti nemusí nutně asimilovat. Vymezil se vůči Spojeným státům americkým, když řekl, že Velká Británie nepotřebuje tavící tyglík, kdy se imigranti nemusí nutně vzdát své kultury a stát se typickým Angličanem. Britský systém měl zajistit „rovnost šancí doprovázenou respektem ke kulturní různorodosti v atmosféře vzájemné tolerance.“³³ Bylo umožněno udržovat mimoevropské zvyklosti v rámci omezení stanovených liberálními politickými institucemi, byla tedy nepřipustná například polygamie, ženská obřezka či nucené sňatky.

Druhý *Race Relations Act* přišel v roce 1968, kdy byla rozšířena antidiskriminační opatření na oblast bydlení, zaměstnání a přístup ke zboží a službám. V roce 1976 byl přijat třetí *Race Relations Act*, který postavil mimo zákon nepřímé formy diskriminace a zároveň byla založena Komise pro rasovou rovnost. Ta měla řídit vyšetřování v případě porušení zákona a měla také poskytovat vládě informační podporu. Byla také formulována zpětná diskriminace a byly povoleny určité formy pozitivní diskriminace, což se týkalo především oblastí zaměstnání, když byla v nějakém sektoru viditelná podprezentace určitých etnických skupin.³⁴

Od poloviny 70. let můžeme pozorovat posun od pasivnímu multikulturalismu směrem k aktivnímu, což znamená, že integrace se netýká jen imigrantů, ale porozumění a znalosti o nových sousedech

---

³² Bleich 1998, 84.

³³ Joppke 1996, 480.

³⁴ Joppke, 1996, 481.

si museli osvojit i starousedlíci. Nositelům jiných kultur byla zároveň povolena řada výjimek.³⁵

Současně bylo posíleno vzdělávání k zachování tradiční kultury imigrantů, což můžeme dokumentovat na zprávě Bullockovy komise v roce 1975, která doporučovala školám, aby pomáhaly dětem přistěhovalců prohlubovat znalosti mateřského jazyka.³⁶

2.4 Léta 80. a 90.

Od počátku 80. let se můžeme setkat s kritikou multikulturního přístupu k integraci, který souvisí především s nástupem konzervativní vlády. Margareth Thatcher a její ministr školství Keith Joseph prohlašovali, že britské školství má být v souladu s anglickou kulturou, a být tak do jisté míry monokulturní. Z nevládních kruhů přišla kritika především od konzervativních kruhů, když se ozývaly například Monday Club nebo think tanky jako Salisburská skupina³⁷, kteří se vymezovali vůči oficiální multikulturní politice. Roli hrála i bulvární média, která se hodně věnovala imigrantům a zveličovala problémové soužití mezi přistěhovalci a starousedlíky.³⁸

Přesto se oficiální vládní politika neodklonila od multikulturalismu. Swannova zpráva z roku 1985, jež nesla název *Vzdělání pro všechny* zopakovala, že Velká Británie je multietnická a kulturně bohatá země. Zároveň jsou jedinci definováni skrz jejich členství v určité etnické skupině a vláda se cítí být zodpovědná v asistování etnických minorit v dosažení jejich odlišné identity. Současně měl být brán ohled na původ a etnickou příslušnost, což bylo považováno za důležitý aspekt lidské identity.³⁹ Samozřejmým prvkem byl boj proti rasismu a dědičným stereotypům.

---

³⁵ Např. Hindové a muslimové měli výjimky v manželských zákonech, asijské dívky mohly na školách nosit kalhoty nebo Sikhové byli zbaveni povinnosti nosit helmu při řízení motorky, ale museli platit vyšší pojištění.

³⁶ Bleich 1998, 84.

³⁷ Členem této skupiny je i známý konzervativní myslitel Roger Scruton, který dlouhodobě kritizuje multikulturní politiku a hájí myšlenku národního státu, který podle něj jako jediný může zaručit sekulární a svobodné zřízení. Scruton 2006, 6.

³⁸ Bleich 1998, 85.

³⁹ Joppke 1996, 482.

Tuto zprávu tak můžeme vnímat jako nejdůležitější dokument, který definoval aktivní přístup v multikulturní politice.⁴⁰

Swannova zpráva měla konkrétní důsledky. Rodiče-imigranti chtěli zakládat školy mimo státní sektor, místní školské autority hledaly asijské či černé učitele. Multikulturní vzdělání mělo být pro všechny, tedy i pro děti starousedlíků, které měly znát historii a kulturu svých spolužáků. Vzdělávání se týkalo také učitelů, kteří se měli zdokonalovat ve znalostech a uvědomit si etnickou různorodost ve svých třídách. V roce 1989 44 ze 108 místních školských úřadů prosazovalo multikulturní a antirasistickou politiku, která měla zaručit rovnost šancí všem bez rozdílu barvy pleti, původu či vyznání. Dalších dvacet podobné osnovy připravovalo nebo uvažovalo o nich.⁴¹

Podle kritiků politika vůči imigrantům brzy nabrala antikoloniální perspektivu, když se stala výsledkem koloniálního sebeobviňování a multikulturalismus se posunoval směrem k militantnímu antirasismu. Podle Joppkeho je také výsledkem neslučitelných impulsů exkluze z britské národní komunity a ne-asimilačních trendů v integraci.⁴² První generace politiků, která uznávala nárok na skupinovou diferenci, byla umírněná a pragmatická, prosazovala spíše svépomoc, což bylo poměrně snadno přijatelné pro oficiální instituce. Druhá generace politiků už artikulovala zájmy frustrovaných mladých lidí bez práce a žijících v ghettech, což se týkalo především potomků imigrantů. Pouze druhá generace politiků přijala antikoloniální perspektivu a posunovala multikulturalismus směrem, který většina veřejnosti neschvalovala. Multikulturalismus byl kritiky vnímán také jako pokus postmarxistické levice dnešní doby o zapojení se do veřejného života. Problémy imigrantů byly jimi zdůvodňovány rasistickým postojem veřejnosti. Ch. Joppke uvádí, že mimo diskuzi o povaze multikulturalismu ve Velké Británii stáli liberální myslitelé, kteří by tlumili vyhocené debaty mezi konzervativním a levicovým křídlem.⁴³

---

⁴⁰ Bleich 1998, 85.

⁴¹ Bleich 1998, 85.

⁴² Joppke 1996, 483.

⁴³ Joppke 1996, 485.

Kritika multikulturalismu se odrazila i v náladách ve společnosti, když se v roce 1993 63% Britů domnívalo, že je na britských ostrovech až příliš mnoho imigrantů. Zároveň by upřednostňovali imigraci ze zemí jako Austrálie, Nový Zéland či států Evropské unie než přistěhovalectví z kulturně odlišných oblastí.⁴⁴ Britské vzdělávání však nadále pokračovalo v prosazování multikulturních školních osnov, když tento přístup v roce 1995 razilo již 95% místních školských úřadů.⁴⁵

2.5 2001-2007

Po teroristických útocích na Spojené státy americké ze září roku 2001 nabyla otázka imigrace a imigrantů ve Velké Británii bezpečnostní aspekt. Také poptávka veřejnosti po řešení tohoto problému se zvýšila, když je imigrace druhým nejdůležitějším tématem pro společnost hned po kriminalitě.⁴⁶ Ještě před teroristickými útoky v Londýně byl v roce 2002 přijat *Nationality, Immigration and Asylum Act*, který umožňoval odejmutí občanství těm, kteří ohrožují životní zájmy Velké Británie.

Objevují se také znepokojení nad segregovaným způsobem života některých komunit, což se odráží i v integrační politice, která se mění od multikulturalismu k občanské integraci, která je chápána jako nezbytná ve zlepšování vztahů mezi různými kulturami a podporuje větší povědomí o občanství.⁴⁷ Snahu o změnu v přístupu dokumentuje i vládní strategie z ledna 2005 *Improving Opportunity, Strengthening Society*, která má za cíl vytvářet rovné příležitosti pro etnické minority, ale zároveň má rozvíjet soudržnost mezi různými komunitami, která byla do té doby zanedbávána.

Bezpečnostní aspekt integrační politiky byl zesílen po teroristických útocích z června 2005 v Londýně, kdy se do popředí dostala otázka integrace především muslimských obyvatelů. Brzy po útocích se objevily první reakce politiků a návrhy zákonů, které měly čelit hrozbě terorismu.

---

⁴⁴ Simon, and Lurch 1999, 460.

⁴⁵ Bleich 1998, 85.

⁴⁶ Sommerville 2007.

⁴⁷ Sriskandarajah, and Road 2005.

Jedním z nich byl *Terrorism Bill* z října roku 2005 a ačkoli se přímo netýkal imigrace či integrace, posílil sekuritizační trend v této oblasti politiky.⁴⁸ Jedním z prvků, jak posílit loajalitu imigrantů je zavedení slavnostních ceremonií při udělování občanství. V roce 2003 ministrstvo vnitra vydalo příručku *Život ve Spojeném království*, dále se předpokládalo se širokým zapojením privátního sektoru, s testováním jazykových znalostí a obecných a politických znalostí o Velké Británii. V roce 2004 byly v osmi regionech zavedeny pilotní projekty, které se pak rozšířily po celé Velké Británii, kdy imigrant musí přísahat věrnost královně, Spojenému království, dále musí respektovat jeho zákony a svobody, úcty k demokratickým hodnotám a plnění občanské povinnosti.⁴⁹

Podobně reagují i zástupci konzervativního křídla britské politiky, kteří měli k multikulturní politice výhrady již od 80. let., když byl vznesen požadavek „nefungující politiku multikulturalismu nahradit podporou společné britské kultury a identity zahrnující i identity imigrantů... a především povzbudit britské muslimy, aby přijali britské občanství jako svou základní politickou identitu a vzdali se tak islámské vize celosvětového kalifátu.“⁵⁰ Tony Blair se ve svém boji proti radikálnímu islamismu spoléhal na podporu konzervativních muslimů. Tato strategie však může v budoucnu přinést problémy, protože podle P. Barši konzervativní muslimové sice respektují základní právní a společenský rámec britské společnosti a rozvíjejí duální muslimsko-britskou identitu, na druhé straně však jejich rigidní výklad koránu znemožňuje liberalizovat islám, který tak může být v Británii i nadále podhoubím pro fundamentalismus.⁵¹

V současnosti žije ve Velké Británii 4,9 miliónů lidí, kteří se narodili v cizině, a tvoří tak 8,3% celkové populace.⁵² Nejvíce lidí je původem z Jižní a Východní Afriky, Karibiku, dále z Indie a Pákistánu, vysoký je také počet evropských přistěhovalců, zejména Irů. Jedná se tedy o velmi

---

⁴⁸ Hamshire, and Saggar 2006.

⁴⁹ Baršová, and Barša 2005, 121.

⁵⁰ O'Sullivan 2006, 6.

⁵¹ Baršová, and Barša 2005, 192-193.

⁵² Sommerville 2007.

heterogenní skupinu různých kultur, zvyků, tradic i náboženství. Přesná čísla uvádím v přílohách. Přestože je současný obraz přistěhovalců ve Velké Británii negativní, S. Ahmed považuje za důležité si uvědomit, že Británie po celou svou historii z přistěhovalců a různorodosti těžila. „Od průmyslu přes obchod, po umění a tanec, od sportu a hudby po vědu a literaturu, činnost jednotlivců i skupin obohatila život ve Spojeném království.“⁵³

---

⁵³ Ahmed 2003, 80.

3 Francie

3.1 Historické předpoklady

Na rozdíl od jiných západoevropských států se Francie setkávala s imigrací již v průběhu 19. století. Odhaduje se, že až třetina všech Francouzů je potomky přistěhovalců.⁵⁴ Přesnější statistiky ukazují, že pokud sečteme imigranty, první a druhou generaci, která se ve Francii již narodily, dojdeme k závěru, že asi 23% obyvatel Francie je nefrancouzského původu⁵⁵. Koncem 19. a počátkem 20. století přicházeli do Francie především Belgičané, Italové, Poláci a lidé z Pyrenejského poloostrova. Navzdory této skutečnosti se Francie viděla a chtěla vždy být monokulturním společenstvím. Francouzský národ je však méně homogenní, než hlásá republikánská ideologie.⁵⁶

Kořeny homogenní koncepce národa můžeme najít ve Francouzské revoluci, která zdůrazňovala občanskou rovnost, a kde nebylo místo pro rasové či etnické diference. Národní identita nebyla dána biologicky nýbrž politicky. Francouz je Francouzem díky zvykům a jazyku, tím, že se učí kulturu a tím že chce participovat v ekonomickém a politickém životě.⁵⁷ Skupinové zvláštnosti tak mají být rozpuštěny do homogenního tělesa svobodných a rovných občanů. Imigranti tak mají přijmout i francouzskou kulturu, která se podle P. Barši „ve falešném univerzalistickém gestu chápe jako ztělesnění všelidské civilizace.“⁵⁸ Francie se také považovala za učitelku lidstva, která ukáže jiným národům cestu ke svobodě.⁵⁹

Být občanem Francie znamená být Francouzem, který sdílí společné kulturní dědictví. Předpokládá se, že Francouz je na svou kulturu dostatečně hrdý a zároveň by měl projevovat sociální solidaritu. Na druhé straně je tento pocit sounáležitosti kombinován strachem ze ztráty národní identity. V době francouzské revoluce reformní myslitelé oponovali

⁵⁴ Baršová, and Barša 2005, 100.

⁵⁵ Údaje z roku 1999: Tribalat 2004, 64.

⁵⁶ Hansen, and Weil 2002, 195.

⁵⁷ Jennings 2000, 577.

⁵⁸ Barša 1999, 219.

⁵⁹ Jennings 2000, 577-578.

charakteristice národa jako privilegované šlechtické skupiny, chtěli, aby se členy národního společenství staly i masy. Šlechtický výklad národa byl spjat se starým režimem, který chtěli revolucionáři zlikvidovat. Po revoluci nabrala otázka národa nových rozměrů a dynamiky. Všichni Francouzi měli právo být občany podle ústavy z roku 1791, jednalo se spíše však o proklamaci.⁶⁰

Důležitou roli hrála a stále hraje škola, jejíž cílem je přimět mladé Bretaňce, Korsičany, Italy, Poláky, Židy i přistěhovalce z mimoevropských oblastí k přijetí občanství republiky. Ti by měli hovořit stejným jazykem a sdílet stejné kulturní a vlastenecké hodnoty jako Francouzi.⁶¹ Francouzský kulturní jakobinismus považoval skupinové kulturní rozdíly za překážku integrace, když měli být do společnosti začleňováni jednotlivci, nikoli skupiny.⁶² Asimilační tradice automaticky přeměňovala druhou generaci imigrantů v občany Francie. Existoval politický zájem na této definici občanství, kdy armáda potřebovala nové rekruty, a proto bylo lepší, aby se imigranti stali občany skutečnými, ne jen podle zákona.

Ačkoli je asimilační model spjat s právem země, Francie vykazovala v minulosti příklon *jus sanguinis*. Občanský zákoník z roku 1804 v sobě nesl prvky práva krve, od roku 1841 se však přechází na *jus soli*, když zákon přiznává potomkům narozených cizincům ve Francii francouzské občanství. Úprava z roku 1889 přiznává občanství dětem cizincům do 18 let.⁶³ Francouzské občanství získává ten, kdo má aspoň jednoho rodiče, který se ve Francii narodil. Jsou však tady zahrnuty i bývalé francouzské kolonie jako Alžírsko, které bylo dříve chápáno jako integrální součást Francie. Občanství je automaticky udělováno všem dětem narozených ve Francii, které dovrší 18 rok svého života⁶⁴. Ve výsledku je tak francouzská *jus sanguinis* stejná jako *jus solis*.⁶⁵

---

⁶⁰ Hansen, and Weil 2002, 195.

⁶¹ Jennings 2000, 581-582.

⁶² Baršová, and Barša 2005, 105.

⁶³ Handsan and Weil 2002, 200.

⁶⁴ Brubaker 1992, 81.

⁶⁵ Brubaker 1992, 14.

Existují tedy čtyři základní principy francouzské integrační politiky. 1. Integrace imigrantů musí být v souladu se sekulárním státem, jsou respektována jiná náboženství, filozofie a víra, ale není oficiálně státem podporována. 2. Integrují se jednotlivci, nikoli skupiny. Za žádnou cenu nemá docházet k vytváření uzavřených komunit. 3. Integrace předem předpokládá jak práva tak i povinnosti. Když imigrant bude respektovat francouzské zákony, tak automaticky stát respektuje jeho kultury a tradice. 4. S imigranty a starousedlíky musí být zacházeno rovnocenně, nesmí dojít k pocitu, že k imigrantům se stát chová benevolentněji než k původnímu obyvatelstvu. Integrace není chápána jako laskavost imigrantům, nýbrž by měla znamenat zisk pro celou společnost a její kolektivní soudržnost.⁶⁶

Francie vždy balancovala mezi tím, jestli se asimilace má týkat i kultury a tradic jednotlivých skupin, nebo partikulárním skupinám nárok na diferencii uznat. Podle teze, že „univerzální hodnoty nejsou vtěleny pouze v politickém režimu, ale také v obecné francouzské kultuře⁶⁷“, by přijetí hodnot republiky znamenalo i přijetí francouzské kultury. Na druhou stranu stát netlačil imigranty k přijetí těchto hodnot, protože to považoval za samozřejmou odpovědnost přistěhovalce. Bylo tak umožněno vytvoření prostoru, kdy imigrant mohl pěstovat svou kulturu a zvyky, což stát neviděl, nebo nechtěl vidět.

3.2 1945- konec 70.let

Poválečná imigrace je především spjata s náborem pracovních sil, která však byla po ropné krizi v polovině 70.let oficiálně ukončena. Zvýšil se také počet neevropských přistěhovalců, kteří tvořili zhruba polovinu všech imigrantů, když v roce 1946 vláda umožnila Alžíránům volný pohyb po francouzských územích.⁶⁸ Zároveň však nebyla imigrace až do roku 1968 prakticky vůbec regulována, což vedlo k rozsáhlé migraci, o níž úřady neměly téměř ponětí.⁶⁹

⁶⁶ Jennings 2000, 583.

⁶⁷ Baršová, and Barša 2005, 105.

⁶⁸ Tribalat 2004, 49.

⁶⁹ Freeman 1978, 29.

Od roku 1945 do počátku 70.let školy přistupovaly k dětem imigrantů stejně jako k dětem starousedlíků. Ačkoli se počet dětí přistěhovalců ve školách zvyšoval, ještě koncem 60.let fungoval stále ideál francouzské školy jako nástroje asimilace. Počátkem 70. let se začaly otevírat první speciální třídy, které měly usnadnit dětem přechod do francouzských škol. Francouzské školy byly navrženy primárně k ulehčení integrace imigrantů do francouzské společnosti, nebo k udržování možnosti návratu do jejich země původu.⁷⁰ Rozhodně tak nebyl zájem, aby se Francie stala multikulturní společností. Během 60.let francouzská vláda vytvořila sociální programy pro zahraniční pracovníky, které se týkaly především oblasti bydlení. Ovšem když počet imigrantů dosahoval vyšších čísel, financovala vláda tyto programy již mnohem méně.⁷¹

Program pracovní migrace byl oficiálně ukončen v roce 1974 po ropném šoku, kdy se začala zvedat nezaměstnanost a Francie již nepotřebovala levnou pracovní sílu. Zároveň se v druhé polovině 70. let můžeme setkat s neúspěšnými pokusy vlád o návrat pracovních imigrantů do zemí svého původu.⁷²

3.3 Léta 80. a 90.

Nástup levicového prezidenta Francois Mitteranda přinesl silnou antirasistickou rétoriku a přistěhovalcům přislíbil, že zastaví vyhošťování. To vedlo na druhé straně k aktivizaci krajně pravicové Národní fronty Jeana Marie Le Pena, který svou popularitu získával na základě protipřistěhovaleckých nálad ve společnosti. Posun politické reprezentace směrem doleva znamenal i pokusy o přehodnocování asimilačního modelu. Od konce 70. let do roku 1985 můžeme zaznamenat jistý posun od čistého asimilačního přístupu, když se Francie začala vnímat více pluralisticky. V 60. a 70. letech měly vlády snahu asimilovat imigranty do francouzské společnosti, když od nich bylo očekáváno, že přijmou

---

⁷⁰ Bleich 1998, 87.

⁷¹ Hein 1991, 593.

⁷² Baršová, and Barša 2005, 100.

tradiční hodnoty a kulturní normy. Od této politiky bylo upuštěno, když imigranti odmítali tyto požadavky na ně kladené plnit. Viditelnost imigrantů, především těch ze Severní Afriky, poukázala na neschopnost asimilačního modelu integrovat je. Od 80.let se francouzská integrační politika posunuje směrem k uznání charakteristických kulturních projevů a tradic imigrantů, které nejsou v rozporu se zákony Francie. Tyto skupinové difference však neměly mít žádnou politickou relevanci, kulturu, tradice a zvyky mohli imigranti pěstovat v soukromí.

Podobně jako ve Velké Británii i Francie vydala v roce 1985 dokument s názvem *Raport Berque*, který byl zaměřen na oblast vzdělávání kulturního pluralismu.⁷³ Tuto zprávu můžeme vnímat jako obhajobu posunu od tradičního chápání francouzské identity k novému konceptu jednoty, který respektuje a bere v potaz heterogenitu, kterou zvýšila přítomnost imigrantů.⁷⁴ Tuto zprávu však nemůžeme považovat za posun směrem k multikulturalismu, navíc v druhé polovině 80.let se veřejná diskuze a vládní dokumenty opět vychýlily směrem k asimilacionismu, když byly zdůrazňovány hodnoty francouzské integrační politiky, která měla za cíl vytvořit jednotné společenství. Lionel Jospin mnohokrát připodobňoval Francii k tavícímu tyglíku, kde měly být všechny skupinové difference rozpuštěny, podobně jak to hlásá integrační tradice Spojených států amerických.⁷⁵

Zhruba ve stejné době, tedy v první polovině 80. let probíhala také debata o multikulturalismu, byť neměla konkrétní výstupy. Nevládní organizace jako *SOS Racisme* požadovaly přijetí imigrantů i s jejich skupinovými odlišnostmi do francouzského národa.⁷⁶ Skupinové difference podle nich neohrožují jednotu francouzského národa a imigrant má právo na odlišnost. Kritika republikánských intelektuálů přišla téměř okamžitě, když poukazovali na sociální vyloučení a rezidenční segregaci přistěhovalců a zároveň se obávali „balkanizace“ Francie. Podle P. Barši „tak ovšem sami podléhali politickému přecenění role politiky kulturní

---

⁷³ Bleich 1998, 87.

⁷⁴ Bleich 1998, 87.

⁷⁵ Miller and Heisler 1998, 778.

⁷⁶ Baršová, and Barša 2005, 106.

identity, které je typické pro komunitaristický multikulturalismus - rétorika práva na odlišnost stěží mohla být zodpovědná za úpadek předměstí francouzských měst do přistěhovaleckých ghett.⁷⁷ Během 80.let například Paříž vydala dvě nařízení, která vylučovala imigranty z programů na bydlení v rodinných domech a ačkoli byla tato nařízení francouzskou vládou anulována, ukazuje to snahu velkých měst o vytěsňování především neevropských imigrantů na předměstí. V roce 1982 tak žilo přes 40% domácností cizinců v přelidněných oblastech, oproti 14% domácností všech ve Francii. Bytovou politiku vláda chápala také jako kontrolu imigrantů a podporu v jejich integraci.⁷⁸

Koncem 80.let došlo k první vážné debatě o islámu ve Francii. Aféry šátků probudily ve značné části veřejnosti obavy z islámského fundamentalismu. Tyto aféry nebyly jen ohrožením pro tradiční sekulární francouzskou školu, ale představovaly pro mnohé Francouze i dominanci mužského pohlaví nad ženským.⁷⁹ Nošení šátků a jiných náboženských symbolů ve veřejných školách byly mnohými odsuzovány jako nekompatibilní součást francouzských republikánských a sekulárních hodnot. Francouzský vzdělávací systém by měl být podle republikánské tradice neutrálním prostředím, kde jsou učeny a reflektovány principy sekularismu, republikanismu a občanství.⁸⁰ Zároveň byla následně oživena debata nad multikulturalismem, která však byla artikulována hlavně odpůrci této doktríny. Obhájcí tradičního republikánského zřízení kritizovali integrační politiku zejména Velké Británie. Tvrdili, že multikulturalismus je pouze jakousi novodobou formou kmenového systému. Zároveň se obávali tyranie menšiny, jakéhosi obráceného konceptu Tocquevilovy teorie tyranie většiny, která ohrožuje západní civilizaci a především její univerzalizmus.⁸¹ Multikulturalismus je podle nich neslučitelný s francouzskými hodnotami, když staví na nerovných právech, komunity uzavírá do sebe a upřednostňuje kulturní příslušnost před politickou,

---

⁷⁷ Baršová, and Barša 2005, 106.

⁷⁸ Hein 1991, 594-595.

⁷⁹ Jennings 2000, 584.

⁸⁰ Hamilton, Simon, and Veniard 2004.

⁸¹ Jennings 2000, 588.

skupiny před jedince⁸². Ruku v ruce s předchozími tezemi francouzských konzervativců šlo obviňování multikulturalismu jako nástroje levice.

Průzkumy veřejného mínění ukazují spíše strach Francouzů ze ztráty národní identity a osobní bezpečnosti, než obavy ze ztráty pracovních míst. v roce 1993 si 67% Francouzů myslelo, že musí být v imigrační politice udělány zásadní změny, protože se riskuje ztráta národní identity, na druhou stranu při stejném výzkumu si 76% z nich myslelo, že imigranti dělají práci, kterou by běžný Francouz nepřijal. Podobně jako Britové spíše upřednostňují imigraci z Evropské unie, když navíc průzkum v roce 1991 ukázal, že 71% Francouzů se domnívá, že ve Francii žije až příliš mnoho Arabů. Současně si však 64% procent myslelo, že Francie je imigrantům otevřená.⁸³

Ještě v roce 1998, kdy celá Francie jásala nad vítězstvím svých fotbalistů na světovém šampionátu, byla francouzská integrační politika považována za ten nejlepší možný způsob integrace imigrantů. Triumf národního týmu mnoha Francouzům ukázal i pozitivní stránky imigrace, když osa mužstva byla tvořena právě těmi, ke kterým většina Francouzů vzhlížela s despektem. Toto vítězství bylo interpretováno jako úspěch francouzské republikánské ideologie.⁸⁴ Tento pozitivní aspekt, který imigrace Francii přinesla, však brzy zastínily problémy na předměstích velkých měst. Od roku 2000 zejména krajně pravicoví politici upozorňovali veřejnost, že imigranti jsou odpovědní za nárůst kriminality.⁸⁵ Francouzská vláda také razantně snížila podporu organizacím, které pomáhaly imigrantům udržet jejich kulturu a jazyk. Finance byly naopak poskytovány organizacím, které podporovaly tradiční francouzské hodnoty a zvyky.⁸⁶

3.4 2000 – 2007

Od roku 2000 se diskuze vychyluje spíše k asimilačnímu přístupu, což odpovídá mezinárodním událostem, které zásadně ovlivnily světové

⁸² Jennings 2000, 589.

⁸³ Simon, and Lurch 199, 462.

⁸⁴ Jennings 2000, 595.

⁸⁵ Zappi 2003.

⁸⁶ Zappi 2003.

dění. Podobně jako v jiných západoevropských zemích s vysokým počtem muslimských obyvatel, i ve Francii probudily teroristické útoky na New York z roku 2001 velké obavy, což vedlo francouzskou vládu aktivně přistupovat k muslimské komunitě. Snahy vlád o vytvoření islámské organizace, která by reprezentovala všechny muslimy žijící ve Francii můžeme sledovat již od počátku 90. let. Uspěl až ministr vnitra Nicholas Sarkozy, který přišel s návrhem na vytvoření Francouzské rady pro muslimské náboženství, když první volby do tohoto orgány měly být v dubnu 2003.⁸⁷ Opět se také začalo debatovat nad nošením náboženských symbolů ve školách. Jestliže byly dřívější diskuze motivovány snahou zachovat sekulární charakter vzdělávání, tak současná debata v sobě jednoznačně nesla i bezpečnostní aspekt. Proto bez velkého překvapení v únoru 2004 Francouzské shromáždění schválilo zákaz nošení náboženských symbolů jasnou většinou (494:36) a širokou veřejnou podporou.⁸⁸

Nicholas Sarkozy v listopadu 2003 představil nový integrační plán, který spočíval v republikánské integraci do francouzské společnosti, jež by měla být posuzována hlavně z hlediska dostatečné znalosti francouzského jazyka a zásad, jimiž se řídí Francouzská republika. Vláda chtěla šířením národních hodnot mezi přistěhovalci bojovat proti hrozbě rozdrobení společnosti.⁸⁹ Do tohoto plánu byl v prosinci 2003 byl zahrnut důležitý návrh, který přinesl novou zásadní myšlenku, když integrace by měla být nejen záležitostí přistěhovalců, ale všech, kteří žijí ve Francii. Ačkoli se jen stěží dá mluvit ve francouzských reáliích o posunu směrem k multikulturalismu, právě důraz i na zapojování se původního obyvatelstva do integračního procesu jisté znaky multikulturalismu vykazuje. Zároveň by se mělo vytvořit společenské povědomí o pozitivních stránkách imigrace, k čemuž má přispět muzeum přistěhovalectví, které je otevřeno od roku 2007. V prosinci roku 2003 Národní shromáždění

⁸⁷ Do té doby stát neuznával žádnou islámskou organizaci jako reprezentanta všech muslimů. Jednotlivé islámské skupiny spolupracovaly s vládou na individuální úrovni, což znesnadňovalo úřadům komunikaci s muslimskou komunitou a bylo velmi těžké dojít k obecně platným závěrům. Simon 2003b.

⁸⁸ Hamilton, Simon, and Veniard 2004.

⁸⁹ Baršová, and Barša 2005, 108.

zamítlo návrh, aby přistěhovalci mohli volit v místních volbách. Toto zamítnutí bylo vysvětleno tak, že přijetí francouzského občanství zůstává nadále nejdůležitějším aspektem integrace do francouzské společnosti, a z tohoto přijetí občanství také vychází volební právo.⁹⁰

Poptávka veřejnosti po řešení problematiky imigrantů vedla vládu k restriktivnějším opatřením v oblasti imigrační politiky. Zároveň byly v oblasti integrační politiky představeny tři nové zásady: 1. vytvoření mechanismu integrace nově příchozích přistěhovalců 2. podpora individuálního sociálního a profesionálního růstu 3. boj za rovnost práv a proti netoleranci. Dále se počítá se s rozšířením již zavedené smlouvy o přijetí a integraci, přistěhovalec se musí recipročně zavázat k návštěvě předepsaných kurzů a k respektování hodnot Francouzské republiky, jako jsou demokracie, sekularita a rovnost pohlaví⁹¹. Francouzská idea integrační smlouvy se opírá o Rousseauovu společenskou smlouvu. Tuto dohodu dodržují starousedlíci mlčenlivě prostřednictvím spořádaného života v rámci nastolených pravidel. Přistěhovalec by měl tuto smlouvu se státem uzavřít explicitně.⁹² Imigrant se tím zavazuje k občanské loajalitě, neznamena to ovšem, že by se musel vzdát své tradice a kultury, tudíž, že se nemusí nutně asimilovat. V roce 2003 tak již bylo podepsáno 8 027 smluv, a to na základě pilotního spuštění programu ve 12 departmentech. Podle plánu se tento program do konce roku 2005 rozšířil do všech departmentů a integrační smlouva se měla týkat všech imigrantů, tj. asi 100 000 osob ročně.⁹³

Nedávné bouře na předměstích stále ukazují na neschopnost Francie imigranty integrovat. Po těchto nepokojích byla zavedena řada restriktivních opatření, například nelegální imigranti, kteří se na nepokojích podíleli, byli bez milosti vyloučeni. Na druhé straně byla některým nelegálním imigrantům udělena výjimka pokud měli dítě, které chodilo do školy a zároveň museli prokázat skutečnou vůli se integrovat⁹⁴.

---

⁹⁰ Simon 2003a.

⁹¹ Baršová, and Barša 2005, 108.

⁹² Baršová, and Barša 2005, 109.

⁹³ Baršová 2003, 41.

⁹⁴ Murphy 2007.

Současná francouzská politická reprezentace stále balancuje na hraně, do jaké míry se má přistěhovalec vzdát svých skupinových rysů. Na jedné straně existuje silná poptávka veřejnosti po homogenizaci společnosti, na straně druhé si je vláda vědoma, že kulturní asimilace nemůže být úspěšná. Zdá se, že tento druhý aspekt převažuje a francouzská vláda skupinovou odlišnost uznává, byť ji nehodlá podporovat. Tento postoj se může změnit v závislosti na politické orientaci příštích vlád. Levice je totiž spíše ochotna přiznat imigrantům právo na rozdílnost, která pak může být akcentována i politicky, než pravice. Odpovídá to i reakci voličů, kdy obyvatelé volící levici jsou spíše ochotni projevovat liberální názory vůči imigrantům a mají také příznivější postoj ke kulturní různosti, než volící pravici⁹⁵.

---

⁹⁵ Lambert, Moghaddam, J. Sorin, and S. Sorin 1990, 408.

4 Komparace

Rozdíly v přístupu k jiným etnickým či náboženským skupinám najdeme již v koloniální tradici těchto států. P. Barša tvrdí, že „zatímco Francouzi chápali svou civilizační misi jako revoluční transformaci divošských kultur do kultury francouzské, Britové respektovali cizí kultury jako něco, co nemá být zrušeno, ale spíše uhlazeno a inkorporováno pod britskou korunu.⁹⁶“ Angličanům se také nikdy nepodařilo asimilovat ostatní národy tradičně žijící na britských ostrovech, tedy Skoty, Iry a Velšany. Francie byla v tomto počínání daleko úspěšnější, když se jí podařilo asimilovat například Bretaňce či Korsičany. I z těchto důvodů je současná Velká Británie tolerantnější ke kulturním odlišnostem než Francie a zároveň,

na rozdíl od Francie, respektuje možnost dvojí identity.

Po druhé světové válce přicházelo do obou zemí mnoho imigrantů z mimoevropských oblastí. Koloniální sebeobviňování zpočátku nehrálo žádnou roli, imigrace byla podporována především průmyslovou lobby, která potřebovala levnou pracovní sílu. Tyto tendence byly daleko silnější ve Francii, kdežto Británie spíše ospravedlňovala imigraci potřebou dobrých vztahů se zeměmi Commonwealthu. Nábor imigrantů byl ve Francii prováděn bez participace veřejnosti a větší kontroly parlamentu⁹⁷, což vedlo k často neřízenému přistěhovalectví, které bylo zastaveno až po ropné krizi v roce 1974. Naopak vlády Velké Británie si více všímaly nálad ve společnosti a snažily se zamezit především imigraci z mimoevropských oblastí, což dokumentují Imigrační zákony z let 1962 a 1971.

Do poloviny 60.let nenajdeme v integrační politice Francie a Velké Británie větší rozdíly. V obou zemích se projevila snaha asimilovat imigranty, což se nemohlo podařit u mimoevropských přistěhovalců. Navíc francouzská vláda k asimilaci přistupovala pasivně a imigranti nebyli motivováni k přijetí francouzské univerzalistické kultury. Tradiční

⁹⁶ Baršová, and Barša 2005, 118.

⁹⁷ Freeman 1995, 890.

francouzský nástroj asimilace, sekulární škola, byla také neúspěšná. Velká Británie byla tolerantnější k odlišným kulturním projevům, které však v té době neměly neději na politickou relevanci.

Klima se ve Velké Británii mění v druhé polovině 60.let, kdy byly přijaty dva zákony zakazující rasovou diskriminaci a především byla vytvořena nová multikulturní představa o mezietnickém soužití ve Velké Británii. Zároveň bylo přijato mnoho opatření především v oblasti školství. Jeden z důvodů, proč multikulturní politiku přijala právě Velká Británie a ne Francie nabízí Erik Bleich: „Anglie má více decentralizovaný vzdělávací systém než Francie. Decentralizace zvyšuje počet gatekeepers, kteří kontrolují příliv nových myšlenek do politického systému.“⁹⁸ To vysvětluje také to, že multikulturní osnovy přijaly britské místní školské úřady postupně, ne naráz. Je však třeba zmínit, že britský postoj vůči neevropským přistěhovalcům byl do jisté míry schizofrenní. Na jedné straně se Velká Británie snažila dostát liberálním a demokratickým hodnotám, které jsou vtěleny v jejím politickém zřízení, čili že každý bez ohledu na původ, vyznání a přesvědčení má nárok na rovné zacházení a příležitosti, na druhé straně však snaha o zamezení přílivu imigrantů tento přístup neguje.

V 80. letech můžeme najít napříč státy OECD větší ochotu k přijetí multikulturních vzdělávacích osnov⁹⁹. Ve Velké Británii se to projevilo posunem směrem k aktivnímu multikulturalismu, což dokumentuje Swannova zpráva z roku 1985. Francie přijala v témže roce *Raport Berque*, která uznávala skupinové diference na školách, avšak tento tolerantní přístup reagoval spíše na mezinárodní klima, a proto se pevně nezakotvil ve francouzském vzdělávacím systému.

Oběma státům trvalo delší dobu, než oficiálně připustily, že jsou přistěhovaleckými státy. Pro Francii bylo toto uznání méně náročné, protože se s imigrací setkávala již od napoleonských dob, kdy vyčerpávající války znamenaly nutnost přivádět do Francie nové obyvatelstvo. Vytvoření muzea přistěhovalectví, které je otevřeno od roku

---

⁹⁸ Bleich 1998, 81.

⁹⁹ Bleich 1998, 82.

2007, představuje důležitý krok k uznání země jako přistěhovalecké. Velká Británie byla naopak spíše zvyklá vysílat své obyvatelstvo, aby kolonizovalo jiné oblasti. Příliv neevropských přistěhovalců po druhé světové válce byl spíše nezamýšleným důsledkem úsilí o udržení zámořského impéria, a byl proto považován za jev dočasný a výjimečný.¹⁰⁰ Vládní dokumenty z poslední doby ukazují na změnu trendu, když si začíná být Británie vědoma, že imigrace je nevyhnutelným rysem současného světa. Spolu se zprávou o pozitivním vlivu imigrace na britskou ekonomiku se Británie začíná chápat jako přistěhovalecký stát.

Rozdílné jsou také reakce veřejnosti na přítomnost velkého množství imigrantů. Ačkoli většina původních obyvatel v obou zemích vnímá přistěhovalectví negativně, občané Velké Británie se ukazují být tolerantnější zejména vůči imigrantům z neevropských oblastí. Pozitivní postoj vůči imigrantům z Afriky, Středního východu a Asie vykazuje necelých 40% Britů, u Francouzů je to jen kolem 15%. Průměrná hodnota pozitivního vztahu k imigrantům z celého světa, tedy i Evropy, byla u Britů 42,2%, kdežto u Francouzů jen 26,3%.¹⁰¹ Tento průzkum však byl prováděn ještě v době, kdy otázka imigrace neměla bezpečnostní rozměr. Více negativní postoj Francouzů vůči imigrantům se konkrétně projevuje v podpoře Le Penovy Národní fronty, která svůj program zaměřuje právě na odmítavém postoji vůči přistěhovalcům a požaduje kulturní homogenitu Francie. Nepřítomnost podobné relevantní politické strany ve Velké Británii však spíše vychází z nastavení stranického systému a neochotě britských voličů dát svůj hlas krajně pravicovým nebo levicovým stranám, než z nepřítomnosti protipřistěhovaleckých nálad.

V současnosti Francie a Velká Británie sdílejí podobné problémy s integrací přistěhovalců druhé a třetí generace, tedy těch, kteří se již v hostitelských zemích narodili. Tito lidé stojí často na pomezí kultury svých rodičů a kultury hostitelské země. V posledních letech jsou akcentovány problémy především s muslimskými přistěhovalci, kteří jsou obviňováni za narušování sekulárního státu i za vytváření podhoubí pro

---

¹⁰⁰ Baršová, and Barša 2005, 160.

¹⁰¹ Simson and Lunch 1999, 465.

radikální skupiny. Významnou roli hraje i bezpečnostní aspekt integrační politiky, když za teroristickými útoky v Londýně v roce 2005 stáli ti, kteří se již ve Velké Británii narodili. K příčinám těchto útoků můžeme přičíst i britskou zahraniční politiku, která je Spojeným státům největším partnerem v boji proti terorismu a pokračujících tažení v Afghánistánu a Iráku. Francie se naopak vůči této politice stavila odmítavě, zejména útok na Irák kritizovala velmi ostře. Z tohoto pohledu se Francie zdá být bezpečnější zemí s menší možností teroristických útoků na rozdíl od Velké Británie. Francie se zase více potýká s neutěšenou situací na předměstích velkých měst, kde žijí především přistěhovalci ze severní Afriky. Tato situace však spíše vyvěrá ze sociálního vyloučení než z náboženských důvodů.

Tyto problémy politickým reprezentacím ukázaly, že asimilační ani multikulturní přístup k integraci neodpovídá představám obou zemí o úspěšném začlenění imigrantů do společnosti. Otázkou však zůstává, do jaké míry je multikulturalismus odpovědný za nárůst islámského radikalismu, protože tato doktrína počítala s takovou identitou, která je záležitostí pevně danou, vrozenou. Naopak příklon k radikalismu v jakékoli formě už je záležitostí volby a osobní odpovědnosti.

Výše zmíněné problémy s integrací některých přistěhovalců vedlo k revizi integračních politik. Francie si je vědoma, že asimilace je cesta, která nepřináší kýžené výsledky. Tento způsob integrace mohl fungovat, když do Francie přicházeli lidé z kulturně blízkých zemí jako Itálie, Španělsko nebo Portugalsko, ovšem ukázal se jako nedostačující k integraci neevropských imigrantů. Proto francouzská vláda upustila od asimilační politiky a netlačí přistěhovalce k přijetí francouzské kultury a způsoby života. Objevuje se revize tradičních republikánských představ, kdy národ by neměl být chápán etnicky, nýbrž by republika měla být rozuměna jako společenství občanů. Současně není kulturní homogenita považována za nutnou podmínkou pro existenci národa.¹⁰² Velká Británie kulturní různorodost nadále respektuje, ovšem důraz je více kladen na

---

¹⁰² Jennings 2000, 589-590.

občanskou integraci. Upustilo se od multikulturalismu, který podle kritiků způsobil uzavírání etnických skupin do sebe a ty pak neměly zájem na integraci do veřejného či politického života. Motivem ke změně přístupu je také obava z dalších teroristických útoků, čemuž má zabránit zvýšení pocitu loajality imigrantů vůči politickým institucím státu a jeho základním hodnotám.

Integrační politiky Velká Británie a Francie se tak podle P. Barši sbližují v těchto oblastech: „Na jedné straně se snaží ustavit přímý sled procedur spojujících imigraci s naturalizací tak, aby se co nejvíce zjednodušil přechod od příchodu a povolení k pobytu k získání občanství u těch kategoriích cizinců, o něž má daná společnost zájem, na druhé straně je těžiště přizpůsobení jednoznačně přeneseno na přistěhovalce.“¹⁰³ Francie se britskému modelu přiblížila tím, že oficiálně respektuje kulturní diverzitu ve své zemi, Velká Británie na druhé straně klade větší důraz občanskou loajalitu, která má za cíl zabránit rozdrobení společnosti tak, jak to předpokládá francouzská integrační tradice.

Obě země přijaly ideu integrační smlouvy, která navazuje na teorii společenské smlouvy myslitelů 17. století. Ti, kdo se do společnosti rodí, přebírají implicitní slib svých předků, přistěhovalci tak musí učinit explicitně.¹⁰⁴ Je kladen důraz na občanskou integraci, kdy se imigrant zavazuje respektovat zákony a liberální prostředí v hostitelské zemi. Tento slib je v praxi vykonáván zkouškami ze znalostí jazyka, politických a historických reálií dané země. Imigrant se nestává členem společnosti jako zástupce partikulární etnické skupiny, nýbrž jako jednotlivec. Tuto smlouvu lze obhájit jak z konzervativní perspektivy, tak i liberální. Konzervativní proud vidí v této integrační smlouvě možnost nejen občanské, nýbrž i kulturní asimilace. Na druhé straně liberální křídlo nepovažuje tuto integrační smlouvu jako nástroj kulturní asimilace, když podle jejich interpretace se imigrant v této smlouvě zavazuje pouze k respektování základních hodnot státu, které jsou vtěleny do liberálních

¹⁰³ Baršová, and Barša, 2005, 166.

¹⁰⁴ Zmínku o cizincích a jejich smlouvě se státem můžeme najít i v textech Johna Locka: „Cizinci mohou využívat výhod a ochrany společenství, ale stávají se členy státu až výslovným slibem a smlouvou.“ Locke 1992, 102.

institucí a k znalosti jazyka a prostředí, ve kterém se pohybuje. Barša k tomu dodává, že „náhlá obliba této smlouvy souvisí spíše s úsilím vlád o zavedení asimilacionističtější politiky integrace, přesto je smlouva jedna z mála srozumitelných a prakticky použitelných nástrojů k hledání vyrovnaného a spravedlivého vztahu mezi přistěhovalcem a hostitelskou zemí.“¹⁰⁵ Tato smlouva totiž podle Andreji Baršové znamená, „že přistěhovalce není nevídaným a trpěným hostem, ale partnerem, vůči němuž má hostitelská společnost závazky, které musí plnit.“¹⁰⁶

Současný integrační přístup v obou zemích neodpovídá žádnému modelu, jež jsem charakterizoval v první kapitole. Trend sbližování integračních politik je patrný i v ostatních západoevropských státech, které se také potýkají s podobnými problémy jako Velká Británie a Francie. Důvodem pro současné sbližování by mohl být vliv Evropské unie, avšak otázka integrace přistěhovalců je stále v plné kompetenci vlád jednotlivých států. Pokud má Evropská unie nějaký vliv, tak spíše na imigrační politiku, když byla přijata celá řada opatření v této otázce. Dalším možným vysvětlením je vyčerpanost všech tří základních integračních modelů. Přejídná diferenciovaná inkorporace, která byla uplatňována v Německu, selhala jako první, když se předpokládaný návrat pracovních imigrantů do zemí původu nekonal. Asimilační model nedokáže integrovat mimoevropské imigranty a multikulturalismus není schopen reagovat na současné problémy spjaté především s radikalizací některých muslimských přistěhovalců. Odklon od multikulturalismu ve Velké Británii můžeme také vysvětlit silným tlakem veřejnosti na britskou vládu, která po teroristických útocích žádá, aby byly v integrační politice provedeny zásadní změny. Příklon k asimilačnímu modelu v určitých oblastech integrace tak můžeme považovat jako snahu rychle uspokojit veřejnou poptávku.

---

¹⁰⁵ Baršová, and Barša 2005, 162.

¹⁰⁶ Baršová 2003, 42.

Závěr

Přístup k integraci imigrantů ve Velké Británii a Francii procházel po druhé světové válce několika fázemi. Do poloviny 60. let si byly obě integrační politiky blízké, když cílem bylo přistěhovalce asimilovat do národní kultury. Velká Británie následně od této doktríny upustila a oficiálně od roku 1966 zastávala multikulturní pozici k integraci přistěhovalců, který se od poloviny 70. let postupně měnil od pasivního multikulturalismu směrem k aktivnímu, když nejdůležitějším mezníkem byla Swannova zpráva z roku 1985, jež upravovala osnovy na školách. Zároveň už od 80. let můžeme sledovat kritiku tohoto přístupu, která však byla vládou braná v potaz až poté, co otázka integrace nabrala bezpečnostní rozměr. Francie se do konce 90. let neodklonila od asimilační politiky, když se pokusy o uznání skupinových diferencí imigrantů vedly spíše v intelektuální rovině a měly minimální praktické důsledky. Od konce 90. let a hlavně od roku 2001 však obě politiky vykazují podobné rysy. Důvodem byla nedostatečná integrace přistěhovalců a také strach z teroristických útoků. Francie si uvědomila, že kulturní asimilace není nutnou podmínkou pro zahrnutí přistěhovalce do francouzské společnosti, a že etnická různorodost a zároveň občanská soudržnost si nemusejí odporovat. Velká Británie kulturní diverzitu nadále uznává, ale klade větší důraz na občanskou loajalitu a respekt k demokratickým hodnotám a institucím. Obě země také přijaly ideu integrační smlouvy mezi státem a přistěhovalcem. Podařilo se mi tak prokázat hypotézu, že francouzský asimilační integrační přístup stejně jako britský multikulturní nedokázaly adekvátně řešit integraci především neevropských imigrantů, a proto dochází od konce 90. let k vzájemnému sblížování obou zcela rozdílných přístupů.

Integrační politiky Velké Británie a Francie se v současnosti nacházejí ve fázi rekonstrukce, a proto je těžké určit, jakým směrem se budou dál ubírat. S jistotou se dá říct pouze to, že nebude docházet k posunu směrem k čistým integračním modelům, spíše se budou

jednotlivé prvky nadále prolínat a vzájemně doplňovat. Oba státy také přistupují k otázkám integrace přistěhovalců daleko zodpovědněji než dříve, což se může ukázat správnou odpovědí na problémy, kterým dnes Velká Británie a Francie čelí.

Integrační politiky obou zemí budou i nadále pod drobnohledem akademiků. Proto v následujících letech můžeme očekávat další analýzy a studie, které budou tuto oblast zkoumání posunovat dál. Práce však čeká především na vlády Velké Británie, Francie i jiných západoevropských států, které budou muset věnovat integraci přistěhovalců velké úsilí, aby se přistěhovalství stalo přínosem ve všech oblastech společenského života, a aby byla vytvořena rozmanitá, přesto soudržná společnost. Imigranti pocházejí z různých částí světa a zaslouží si, aby se na ně vlády i veřejnost nedívaly zjednodušující optikou. V následujících letech také můžeme očekávat, zda-li Velká Británie a Francie dostojí liberálním a demokratickým hodnotám, kdy nezáleží na původu, víře a přesvědčení, aby měl člověk zajištěn nárok na rovné zacházení a příležitosti, nebo se prosadí spíše snaha o minimalizaci skupinových rozdílů za účelem pokračovat v mýtu o homogenní národní společnosti.

Literatura

Ahmed, Zameena, 2003. 'Integrace cizinců v Evropě'. Paper presented at the Conference on Integration of immigrants in Europe, November 2003, Praha. In: *Integrace cizinců v Evropě*. Praha: slovo 21.

Barša, Pavel, 1999. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Baršová, Andrea, 2003. 'Integrace: Svobodná volba nebo povinnost?'. Paper presented at the Conference on Integration of immigrants in Europe, November 2003, Praha. In: *Integrace cizinců v Evropě*. Praha: slovo 21.

Baršová, Andrea, and Pavel Barša, 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Bleich, Erik, 1998. 'From International Ideas to Domestic Policies: Educational Multiculturalism in England and France'. *Comparative Politics*, vol. 31, no. 1. (Oct., 1998): 81-100.

Brubaker, Rogers, 1992. *Citizenship and Nationhood in France and Germany*. Massachusetts: Harvard University Press.

Crick, Bernard, 2003. 'Modely integrace cizinců a zkušenosti s jejich realizací v Evropě'. Paper presented at the Conference on Integration of immigrants in Europe, November 2003, Praha. In: *Integrace cizinců v Evropě*. Praha: slovo 21.

Freeman, Gary, 1978. 'Immigrant Labor and Working-Class Politics: The French and British Experience'. *Comparative Politics*, Vol. 11, No. 1, Special Issue on "Policy Problems of Social Democracy". (Oct., 1978): 24-41.

Freeman, Gary P. 1995. 'Modes of Immigration Politics in Liberal Democratic States'. *International Migration Review*, vol. 29, no. 4. (Winter, 1995): 881-902.

Hamilton, Kimberly, Patrick Simon, and Clara Veniard, 2004. *The Challenge of French Diversity* [Internet]. Migration Policy Institute, November 2004 [cited 15 March 2008].

Available from

<http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=266>

Hampshire, James, and Shamit Saggar, 2006. *Migration, Integration, and Security in the UK Since July 7* [Internet]. Migration Policy Institute, March 2006 [cited 15 March 2008]. Available from

<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=383>.

Hansen, Randall, and Patrick Weil, 2002. *Dual Nationality, Social Rights and Federal Citizenship in the U.S. and Europe: The Reinvention of Citizenship*. New York: Berghahn Books.

Hein, Jeremy, 1991. 'Immigrants, Natives and the French Welfare State: Explaining Different Interactions with a Social Welfare Program'. *International Migration Review*, vol. 25, no. 3. (Autumn, 1991): 592-609.

Jeremy Jennings, Jeremy, 2000. 'Citizenship, Republicanism and Multiculturalism in Contemporary France'. *British Journal of Political Science*, vol. 30, no. 4. (Oct., 2000): 575-597.

Joppke, Christian, 1996. 'Multiculturalism and Immigration: A Comparison of the United States, Germany, and Great Britain'. *Theory and Society*, vol. 25, no. 4. (Aug., 1996): 449-500

Lambert, Wallace E., Fathali M. Moghaddam, Jean Sorin, and Simone Sorin, 1990. 'Assimilation vs. Multiculturalism: Views from a Community in France'. *Sociological Forum*, vol. 5, no. 3. (Sep., 1990): 387-411.

Locke, John, 1992. *Druhé pojednání o vládě*. Praha: Svoboda.

Miller, Henry, 1966. 'Race Relations and the Schools in Great Britain'. *Phylon (1960-)*, vol. 27, no. 3. (3rd Qtr., 1966): 247-267.

Miller, Mark J., and Barbara Schmitter Heisler, 1998. 'Europe: The New Melting Pot? The Nanovic Institute for European Studies, University of Notre Dame'. *International Migration Review*, vol. 32, no. 3. (Autumn, 1998): 778-785.

Murphy, Kara, 2006. *France's New Law: Control Immigration Flows, Court the Highly Skilled* [Internet]. Migration Policy Institute, November 2006 [cited 15 March 2008].

Available from

<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=486>

O'Sullivan, John, 2006. *Probuzený lev: Proč Anglie nesmí spát*. Praha, Občanský institut.

Scruton, Roger, 2006. *Imigrace, multikulturalismus a nutnost bránit národní stát*. Praha: Občanský institut

Simon, Patrick, 2003. French Integration Policy: Old Goals in New Bottles? [Internet]. Migration Policy Institute, August 2003 [cited 15 March 2008].

Available from

<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=87>

Simon, Patrick, 2003. *French Muslims, Government Grapple With Integration Pains* [Internet]. Migration Policy Institute, August 2003 [cited 15 March 2008]. Available from

<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=153>

Simon, Rita J., and James P. Lunch, 1999. 'A Comparative Assessment of Public Opinion toward Immigrants and Immigration Policies'. *International Migration Review*, vol . 33, no. 2 (Summer, 1999): 455-467.

Somerville, Will, 2007. *The Immigration Legacy of Tony Blair* [Internet]. Migration Policy Institute, May 2007 [cited 15 March 2008]. Available from

<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=600>

Sriskandarajah, Dhananjayan, and Francesca H. Road, 2005. *United Kingdom: Rising Numbers, Rising Anxieties* [Internet]. Migration Policy Institute, May 2005 [cited 15 March 2008]. Available from

<http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=306>

Stojarová, Věra, 2004. *Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice* [Internet]. Středoevropské politické studie, [cited 8 March 2008].

Available from <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=204>

Taylor, Charles, 2001, *Multikulturalismus: Zkoumání politiky uznání*. Praha: Filosofia.

Tribalat, Michèle, 2004. 'An Estimation of the Foreign-Origin Populations of France in 1999'. *Population (English Edition, 2002-)*, vol. 59, no. 1. (Jan. - Feb., 2004): 49-79.

Zappi, Silvia, 2003. French Government Revives Assimilation Policy [Internet]. Migration Policy Institute, October 2003 [cited 15 March 2008].

Available from

<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=165>

Přílohy

Velká Británie

Počet přistěhovalců na území Velké Británie v roce 2001 a jejich původ(regiony)

	2001
All countries (total)	4 896 581
Africa	834 107
Central and Western Africa	200 419
North Africa	72 318
South and Eastern Africa	561 37
America	571 66
Caribbean	254 987
North America	239 897
South/Central America	76 776
Asia	1 656 677
Far East	398 152
Middle East	226 149
South Asia	1 032 376
Europe	1 619 998
Eastern Europe	247 976
Western/Central/South Europe	803 892
Oceania	171 917
Unknown/Stateless	42 222

Zdroj: Migration Policy Institute

Francie

Počet přistěhovalců na území Francie v roce 1999 a jejich původ(regiony)

	1999
-	
All regions	3 263 186
	-
Africa	1 419 758
<u>Eastern Africa</u>	<u>38 031</u>
<u>Middle Africa</u>	<u>92 356</u>
<u>Northern Africa</u>	<u>1 145 218</u>
<u>Southern Africa</u>	<u>774</u>
<u>Western Africa</u>	<u>142 993</u>
<u>Other Africa</u>	<u>386</u>
Americas	81 293
Asia	411 735
<u>Eastern Asia</u>	<u>48 276</u>
<u>South-central Asia</u>	<u>55 432</u>
<u>South-eastern Asia</u>	<u>74 145</u>
<u>Western Asia</u>	<u>233 717</u>
Europe	1 347 376
<u>Eastern Europe</u>	<u>65 658</u>
<u>Northern Europe</u>	<u>98 632</u>
<u>Southern Europe</u>	<u>976 959</u>
<u>Western Europe</u>	<u>206 093</u>
Oceania	3 024

Zdroj: Migration Policy Institute

Abstrakt

Tato práce srovnává integraci cizinců ve Velké Británii a Francii v letech 1945-2007. Po druhé světové válce přicházelo do obou zemí velké množství imigrantů i z mimoevropských oblastí a státy musely najít způsob, jak je začlenit do společnosti. Do konce 90. let byly integrační politiky Velké Británie a Francie odlišné, což bylo způsobeno rozdílnými historickými předpoklady i jiným pojetím chápání národa. Velká Británie prosazovala multikulturní přístup k integraci imigrantů, Francie se je snažila asimilovat včetně kultury. Cílem této práce je prokázat, že francouzský asimilační integrační přístup stejně jako britský multikulturní nedokázaly adekvátně řešit integraci především neevropských imigrantů, a proto dochází od konce 90. let k vzájemnému sblížení obou zcela rozdílných přístupů.

Abstract

This work compares integration of foreigners in Great Britain and France between 1945 and 2007. After The Second World War a lot of immigrants have come also from non-European areas and states had to find a way, how to integrate them into the society. Until the end of 90's the integration policy of Great Britain and France were different, which was caused by different historical conditions and different conceptions of nationhood. Great Britain has promoted multicultural approach to integrate immigrants, France has strived to assimilate them including cultural assimilation. My goal is to prove, that french assimilative approach and british multicultural approach hasn't managed to integrate above all Non-European immigrants, thus since the end of 90's integration policies of both countries has converged and showed similar features.

